

LBRIS

We know
books

George V Grigore

Aromânul nu pierde!

„Armânlu nu cheari!”

Editura STEFADINA - 2025

- 32) eBook „Vorbire – Dicțione sau Rostirea cuvântului românesc” (ePUB) – George V. Grigore – Editura Letras, martie 2022; SKU: Letras-9786060717706;
- 33) eBook „Geții de Aur” (ePUB) – George V. Grigore – Editura Letras, mai 2022; SKU: Letras-978-606-071-832-1;
- 34) Volumul „*Vorbirea în arta scenică (Teatru, Muzică)*”, apărut la Editura Stefadina, iun. 2022; 147 pag.; ISBN 978-606-9662-14-4;
- 35) Volumul „*România – Comoara ascunsă*”, apărut la Editura Stefadina – iunie 2022; 267 pagini; ISBN 978-606-9662-22-9;
- 36) Volumul „*Improvizația Scenică – O mare artă*”, apărut la Editura Stefadina, decembrie 2022; 172 pag.; ISBN 978-606-9662-29-8;
- 37) Volumul „*Tezaur și comori din România*”, apărut la Editura Stefadina – mai 2023; 262 pagini; ISBN 978-606-9662-37-3;
- 38) Volumul „*Geții negrii – Taina ascunsă*” apărut la Editura Stefadina, martie 2024; 242 pagini; ISBN 978-606-9662-47-2.
- 39) Volumul „*Portalul dintre lumi*”, apărut la Editura Stefadina, iulie 2025; ...pag. ISBN....
-

Cuprins:

- 1) Introducere – pag. 5;
- 2) Imnul aromânilor este dur ca un blestem – pag. 6;
- 3) Taina unui popor european fără de țară – pag. 22;
- 4) Toate semințiile trace se trag din „păstaia” getică – pag. 29;
- 5) Principatulul di Pind (Patria aromânilor) sau aventura unui stat aromân din Balcani – pag. 33;
- 6) Imnul de stat al Macedoniei cântă vitejia unui erou aromân: Pitu Guli, zis și Pitu Vlahul – pag. 43;
- 7) Acum 300 de ani orașul aromânilor vlahi Moscopole era cel mai mare oraș din Balcani – pag. 50;
- 8) Biserica Valahă, Palatul Valah și Zidurile Valahe din Constantinopol (Istanbul) – pag. 58;
- 9) Orașul Metsovo, al aromânilor din Pind: „Chine vini, oaspe!” – pag. 68;
- 10) Pentru aromânii (vlahii) din Bulgaria, chiar nimic – nimic? – pag. 74;
- 11) Ladinia, o „țară” românească din Alpii Italiani – pag. 82;
- 12) Caravlahii sau morlacii, urmași ai Geților de Aur primordialii – pag. 94;
- 13) Mai avem o Românie (Romanija) în Bosnia – pag. 98;
- 14) Mitri Vlahul – Un erou aromân pentru Macedonia – pag. 102;
- 15) Statuia unui înger – Marița, fetița vlahă împușcată de turci la Smârdan în 1877 – pag. 111;
- 16) Aromânul Evanghelie Zappa – Cel care a lansat pentru prima oară ideea renașterii olimpismului modern – pag. 112;
- 17) Frații Manakia – pionierii aromâni ai filmului sud-est european – pag – 115;

- 18) Nicolae Malaxa – unul dintre cei mai importanți industriași ai României interbelice – pag. 121
- 19) Imperiul Vlah al fraților Asan – pag. 127;
- 20) Numele de vlah vine oare de la Sfântul Vlasie? – pag. 133;
- 21) Mănăstirea Mălăinița din Valea Timocului, simbol al românului sud-dunărean – pag. 136;
- 22) Macedo-Românii aproape necunoscuți până pe la 1800 – pag. 140;
- 23) Vlahia Mare (Megale Vlahia) și Vlahia Mică (Acarmania) – pag. 141;
- 24) Croitorul Dimitrie Atanasescu deschide cu sprijinul statului român prima școală românească din sudul Dunării – pag. 142;
- 25) Apostol Măgărit – liderul național al aromânilor din Imperiul Otoman, dascăl și inspector școlar pentru Macedonia – pag. 145;
- 26) S-a deschis on-line Muzeul pentru Românii de Pretutindeni” – reprezentativ pentru toți românii din diasporă – pag. 147;
- 27) Proiectul „CU TENDA” (cu cortul) sau noi povești despre aromâni la Muzeul Național al Țăranului Român – pag. 149;
- 28) Personalități din ramura aromână a românimii noastre milenare – pag. 151;
- 29) Elena Gheorghe – artista care și-a pus sentimentele în limba aromână – pag. 156;
- 30) Diana Bișnicu – Premiul pentru cel mai de succes proiect muzical aromânesc – pag. 162;
- 31) „Nu sunt faimos, dar sunt aromân”, al lui Toma Enache – primul film artistic în aromână – pag. 163;
- 32) Serialul documentar „Aromânii” realizat de Maria Cica la TVR 2 – pag. 165;

33) Romanul aromânesc „Mușata fârșeroată Marica” scris de Hristu Leaghi în limba aromânească a fost tradus și reeditat – pag. 170;

34) Volumul „Aromânii – Povești de suflet”, semnat de Maria Cica – pag. 173;

35) Uniunea Statelor Balcanice – un vis frumos – pag. 174;

36) Adevărul academic – pag. 181;

37) Prima bibliotecă digitală cu cărți în limba aromână din lume va fi la București – pag. 181;

38) 23 mai este Ziua Mondială a Aromânilor – pag. 182;

39) În loc de încheiere – pag. 183.

40) Bibliografie – pag. 187;

41) Cuprins – pag. 195;

42) Album foto – pag. 199.

Cânticlu al Pitu Guli

Tu`atsel 900 sh`3

U`alasâ înveasta cu fumeili

Di shi`adunâ mari cetâ

Fatsi polim ti`unâ ietâ..

Prerefren :

Gionji armânji tsi s`alumtarâ

Brats` di brats` tuts` sprigiurarâ

Pân` di un gugosh tsi`avemu

Hrushuva noi nu`u videmu..

Refren :

Libertati i ca moarti

Pitu Guli, celnic frati,

Sh`deadi bana tu irnjjii

Ti`msheata Makidonii..

Multi njii di aschirladz`

Cu gâgoashi ancârcats`

Cu irushi anchisirâ

La chiatra di ursâ dânsirâ..

Prerefren:

Gionji armânji tsi s`alumtarâ

Brats` di brats` tuts` sprigiurarâ

Pân` di un gugosh tsi`avemu

Hrushuva noi nu`u videmu..

Refren:

Libertati i ca moarti

Pitu Guli, celnic frati,

Sh`deadi bana tu irnjjii

Ti`msheata Makidonii..

Ochi`n tr`ochi cu`atsel iehtru

Libertati ardi`n chieptu

Multu sândzâ ei virsarâ

Vâsâlii mari adrarâ..

Prerefren:

Gionji armânji tsi s`alumtarâ

Brats` di brats` tuts` sprigiurarâ

Pân` di un gugosh tsi`avemu

Hrushuva noi nu`u videmu..

Refren:

Libertati i ca moarti

Pitu Guli, celnic frati,

Sh`deadi bana tu irnjjii

Ti`msheata Makidonii..

Urmași ai *Geților de Aur primordialii*, vlahii, aromânii, meglenoromânii, istroromânii, sunt încă „la datorie” pe înălțimile munților din toată Europa. Și dacii erau legați de munți ca și ei, pentru că muntele era al zeilor, dar și al oamenilor care îndrăzneau să aspire la viața zeiască și la nemurire. În caz de potop planetar muntele este cel ce oferă loc de retragere și salvare, iar turmele de animale ofereau sursa de hrană necesară. Ca niște misionari ai unei doctrine secrete, ei duc mai departe tradiția și meșteșugurile, știind că fără de acestea toate neamul omenesc poate dispărea destul de repede. În epoca virtuală a calculatorului electronic, al mașinilor de mare viteză, al alimentației complexe, al stresului și a depresiilor, aromânul oferă la contrapartidă viața montană și traiul simplu și sănătos. Și de aceea, să știți că... *Armânlu nu cheari!* (Aromânul nu piere!) Respect!

Pentru că la ultima zidire a Lumii după Marele Potop Planetar ce a omorât 98% din omenire salvarea a venit din partea turmelor de vite fără de număr ale Geților de Aur primordiali, aceștia au menținut aceeași tradiție milenară a creșterii animalelor și a „aninării” de vârfurile montane ale întregii Europe. „Vlahiile” instituite de cei „botezați” de Potopul Planetar, de cei trecuți prin marele zid de apă („Wall”) au „încununat” Europa (IO-ropa) cu așezările lor montane. Între timp semințiile s-au mișcat în teritoriul continental și nu numai, au și instituit și fixat granițe și hotare ce nu erau. Astfel s-au trezit prinși vlahii noștri (aromâni, istro-români, megleno-români, etc.) în enclave etnice, recunoscute sau nerecunoscute de popoarele ce s-au „închis” teritorial. Avem și acum sute de mii, dacă nu milioane de urmași ai Geților de Aur primordiali, ce sunt pierduți prin această Europă ce se dorește unită, dar este atât de fragmentată. Din vasta istorie mai mult necunoscută a vlahilor noștri dragi, geți – be – geți, trebuie să ținem minte strălucirea și măreția măreței metropole, numită Moscopole (Voshopole – orașul oierilor), a vlahilor aromâni din sudul Albaniei de astăzi. Populația acestuia era așa de numeroasă, încât depășea în epocă orice alt oraș balcanic, exceptând Istanbulul. Moscopole a fost supranumit și „Atlantida aromânilor”. Acestei „Atlantide” terestre aromâni au dorit să-i închine „Memorialul Moscopole”, un semn care să marcheze trecutul cu care se recomandă contemporanilor și posterității. În Moscopole, oraș populat exclusiv de vlahi (aromâni), existau către sfârșitul secolului al XVIII (la anul 1768) numeroase corporații manufacturiere, zeci de biserici (în jur de 70), instituții comerciale și bancare, numeroase școli comunitare – e drept că în limba greacă, limba culturii bisericești ortodoxe și laice în regiune. Există de asemenea o tipografie unică în Balcani pe atunci, înființată înainte de anul 1730, dar și o Academie („*Noua Academie*” – instituție de învățământ superior) datând și aceasta

din 1744 (după ce fusese încă de la începutul secolului numai colegiu, deci școală de învățământ secundar), – singura instituție de învățământ de acest grad din zonă în vremea aceea, de tipul *Academiilor Domnești* de la noi, din Valahia și Moldova timpului. Se înțelege însă că era vorba de școli în limba greacă (limbă impusă), a bisericii oficiale ortodoxe de pe teritoriul fostului imperiu bizantin și apoi otoman. Cum se știe, pe atunci, chiar la *Academiile Domnești* din Moldova și Țara Românească (Valahia) limba de predare era tot greaca. La tipografia din Moscopole însă, s-au tipărit și cărți (mai ales cărți de cult bisericesc, dar și de uz școlar) în graiul aromân, dialect românesc local, cu litere grecești – echivalent al scrierii chirilice românești din Țările Românești – așa cum mărturisește unul dintre iluminiștii aromâni ai timpului, învățatul Gheorghe Roja în lucrarea sa în limba germană apărută în anul 1809, tradusă și în românește în 1867 și tipărită la Craiova de aromânul Sergiu Hagiade, sub titlul: „*Cercetări despre Românii de dincolo de Dunăre.*” (Hristu Candroveanu - „*Carte de vacanță pentru aromâni*”, vol. II, pag. 3 – 7).

În anii 1760 și 1790, orașul a fost jefuit și ars de Ali Pașa din Ianina și de trupele de albanezi, determinând emigrarea majorității populației. Astăzi, Moscopole este un simplu sat, cu circa 1000 de locuitori. Principalele ocupații ale aromânilor au fost păstoritul, cărăușia, agricultura și comerțul. Distrugerea Moscopolei provoacă împrăștierea aromânilor, în special a familiilor înstărite, în marile centre ale Europei ca: Belgrad, București, Viena, Veneția, Budapesta, etc. Atât prin acest exod, cât și prin legăturile comerciale ale comercianților aromâni, a fost favorizat contactul lor cu românii din țară și, sub influența *Școlii Ardelene*, de orientare latinistă, aromâni încep să scrie cu caractere latine. Emigrația aromână din România descoperă asemănările frapante dintre limba aromână și limba română și, în rândurile coloniei aromane din București, interesul pentru organizarea unui învățământ în românește, pentru aromâni și meglenoromâni crește din zi în zi. În cazul coloniilor grecești din Imperiu, în toate privilegiile și actele numeroaselor lor comunități bisericești era

LIBRIS We Know Books

vorba doar de greci și vlahi (*Griechen und Walachen*), iar în inscripția de pe biserica din Miskolc este vorba numai și numai despre vlahi. Nimeni nu a avut un interes să caute originea acestui popor numit „vlah” și să-i ofere o identitate, o cultură. Dintre țările străine, fără enclave vlahe, singură Austria s-a arătat interesată de emigrația valahă: „*Dintre țările străine, Statul austriac, cunoscând marile însușiri ale românilor pentru comerț și industrie, a încercat pe toate căile să-i atragă, fiindcă pentru acest stat macedoromânii erau de toate: capital, meșteșug, comerț și industrie. Cu un cuvânt, ei aveau toate calitățile pentru ridicarea economică a țării.*” Orașul Moscopole (Voscopole), „minunea” vlahă, era situat în sud-estul Albaniei (la sud-vest de lacul Ohrida), la o altitudine de 1150 m. Astăzi este doar un sat ce se ridică pe ruinele fostului oraș. A fost locuit compact de aromâni (peste 40.000 în anul 1750, 60.000 în 1788 – conform lui *Pouqueville*), având peste 12.000 de case și 72 biserici. Comercianții aromâni erau considerați greci în toate actele oficiale de până la 1750, pentru ca mai apoi să apară ca și albanezi și chiar turci. Nimeni nu a vrut să dea întâietate acestui popor român băjenar. În anul 1774, istoricul german Johann Thunmann, cel care s-a ocupat de istoria aromânilor, specifica faptul că „*locuitorii vorbesc toți românește*”. Scrierile referitoare la aromâni, după 1770, arată conștiința latinității la aceste populații (Constantin Hagi Cegani, colonelul englez Leake, francezii *Pouqueville* și *Esprit-Marie Cousinéry*). „*Moscopolea a fost cel mai mare oraș pe care l-a avut Albania până acum (anul 1935). Astăzi chiar, orașul vecin Corita, locuit de albanezi și de români moscopoleni și fărșeroți, și care a moștenit ceva din însemnătatea Moscopolei, e situat în regiunea cu cea mai mare densitate de populație din Albania*”. Vechiul oraș a fost distrus, prin atacuri succesive, de către albanezii musulmani, în perioada cuprinsă între anii 1769-1788. Cauzele distrugerii orașului, explicate de scriitorii străini, au fost, conform consulului Franței la Ianina, *Pouqueville*, turcii și albanezii („*Invidia și fanatismul se uniră pentru a distruge opera înțelepciunii*”). „*Hoardele mahometane de*

Daglii și Coloniați au dat cele dintâi semnalul nenorocirilor, începând să jefuiască și să asasineze caravanele care frecventau târgul din Voscopole. La rândul lor, beii din Muzachia, sub pretext de a ajuta pe supușii necăjiți ai Marelui Senior, puseră garnizoană în oraș și, după zece ani de devastări, jafuri și războaie, Voscopolea dispăru de pe suprafața Albaniei.”. Consulul Franței la Salonic, *Cousinéry*, vedea aceeași autori („*În zilele noastre, orașul Voscopole se îmbogățise prin comerțul său cu Germania. Locuitorii clădiseră case foarte frumoase, dar un pașă din Albania, despre care mi s-a spus că era tatăl lui Ali Pașă din Ianina, atacând și jefuind acest oraș, negustorii s-au împrăștiat*”). *Valeriu Papahagi* explica distrugerea orașului, conform documentelor venețiene, prin atitudinea rusofilă din timpul războaielor ruso-turce. Distrugerea Moscopolei a însemnat o grea lovitură pentru aromânii din Imperiul Otoman. Desființarea celui mai important centru comercial din Balcani a fost oare o acțiune deliberată a marilor metropole sau a Imperiului Austro-Ungar? A fost o lovitură dată aromânilor, pentru a atrage capitalurile în centrele comerciale europene? Acesta a fost rezultatul și motivația apare astfel: „*Austria... urmărea două obiective: să alunge pe turci din Ungaria și țările slavone și, tot cu aceeași neclintită străduință, să-și creeze o clasă burgheză națională și să-și asigure un imperiu comercial cât mai rentabil. Singura ieșire și unica posibilitate îi rămânea Imperiul turcesc, vast ca întindere, unde, însă, se lovea de rezistența marilor puteri apusene: Anglia, Franța și Olanda, pe de alta, cetățile italiene și Rusia – aceasta ceva mai târziu.*” Veneția era implicată încă din secolul al X-lea în comerțul din peninsula balcanică, cu timpul acaparându-l. Ascensiunea Veneției se produce datorită apariției ungarilor în Polonia și blocării traseului comercial în lungul Dunării, ca și libertății navigației pe Mediterana. „*Veneția ar fi jucat un rol cu mult mai mare încă, dacă drumul Dunării nu s-ar fi refăcut în secolul al XII-lea. El s-a refăcut prin consolidarea regatului ungar.*” Primul stat bulgar, ca și Imperiul Vlaho-Bulgar creat de vlahii *Petru* și *Asan* se datoresc celei de-a doua căi

comerciale existente în peninsulă, creată de români, Via Egnatia (care lega portul adriatic Durazzo de Constantinopol). Aceste state apărute în Balcani au împiedicat de altfel, pe regii unguri, în spatele cărora se afla imperiul apostolic papal. Existau, la acea vreme, trei state create de necesitatea apărării rutelor comerciale: Veneția, „...doamna mărilor și a drumurilor care plecau de la Mare. Ungaria era regalitatea care, în afară de drepturile sale date de către Papalitate, căuta să se impună în Balcani pentru că ea reprezenta cealaltă cale de comerț, calea transversală, a Belgradului. Statul bulgar se formează, se păstrează și ia titlul imperial ce i se recunoaște, pentru că, având Durazzo, el domină vechea Cale Egnatia care ducea direct la Constantinopol.” În secolul XVIII apare o mare concurență între porturile italiene Veneția, Genova, Livorno, Neapole, Triest, dar și implicarea Austriei în comerțul oriental. Imperiul otoman este confruntat cu o criză economică și urmată de pierderea unor provincii în urma deselor războaie (1701-1715). Si „Lupta de concurență (a Veneției) – pe zi ce trecea – devenea din cele mai grele și aprige, contra cetăților italiene, contra Francezilor, Angliei și Olandei, împotriva Raguzei și Turciei, dar mai ales împotriva Imperiului austriac, care își mobiliza toate forțele întru aceasta.” La 1770 apare o reacție antioccidentală (mai ales antifranceză) printre negustorii greci (mișcarea moreota). De exemplu, comerțul dintre Marsilia și Orient stătea astfel: în perioada 1779-1781 doar 150 vase /an. Sau: în anul 1789 comerțul Franței cu Orientul era de 42,41%, iar în anul 1839 ajungea de la 3,1 % (vezi N. Iorga, p. 151, apud Demetru Gheorghidi din Smirna). Asemănător Franței, Veneția este scoasă din comerțul oriental, celelalte porturi italiene impunându-se treptat. Moscopolenii renunțaseră la comerțul venețian încă cu mult înainte de distrugerea orașului. Valeriu Papahagi, cel care a cercetat arhivele venețiene, dădea următoarele explicații, extrase din corespondența moscopoleno-venețiană: crearea unor drumuri de uscat spre Viena („...căci așa și pielăria se răspândesc pe uscat, prin Belgrad, în Ungaria și Germania, afară de marile cantități de marfă care trec la

diferitele schele ale Golfului, fapt care, cu adevărat, aduce pagubă intereselor publice ale Veneției“); legătura cu alte porturi italiene, declarate porturi franceze; taxele prea mari ale venețienilor („Moscopolenii părăsesc comerțul cu Veneția din cauza taxelor mari la care Serenissima Republica le supune mărfurile expediate din Durazzo. Comerțul deviază spre porturile Saiada și Salonic.”); atitudinea rusofilă în războaiele ruso-turce. Devastarea orașului de către albanezii musulmani a dus la un exod masiv al aromânilor în capitalele europene, în special în centrele comerciale unde aceștia aveau legături de afaceri. O mare parte s-a stabilit la Viena și Pesta (Budapesta). Ei erau percepuți ca fiind comercianți greci (afacerile, în mare parte, se desfășurau în limba greacă) și, în scurt timp, au acaparat comerțul din Austro-Ungaria. Această mare emigrație a luat contact cu românii transilvăneni din imperiu, devenind înfocați apărători pentru drepturile românilor. Premergătorii mișcării naționale aromânești au fost scriitorii aromâni moscopoleni din secolul al XVIII-lea, primii care scriu în dialectul aromânesc. Protopopul Th. A. Cavaliotti (originar din Moscopole), a scris în anul 1770 un „Vocabular în trei limbi (aromână, greacă și albaneză)”. Acest vocabular conține 1070 cuvinte și un abecedar latin. Constantin Ucuța Moscopoleanu editează „Noua Pedagogie” la anul 1797, iar Gheorghe Roza (1808) „Cercetari despre Românii de peste Dunăre” (o prima istorie a aromânilor în limba greacă) și „Despre scrierea și lectura aromânească” (1809). Constantin Ucuța îndemna la învățarea limbii materne spunând: „Acceptă lumina aceasta puțină, spre folosul copiilor noștri, căci cred că de mult îți era dor să vezi acest început pentru neamul nostru, ca ușor să priceapă copiii aceea ce cu pierdere de multă vreme și cu greutate o pricep în altă limbă.” (Sterie Diamandi 1940, p. 254). Daniil Moscopoleanu, aromân, a scris „Învățătură introdusătoare”, în patru limbi – greacă, albaneză, bulgară și aromână, cu scopul ca fiecare popor să-și însușească limba greacă. Daniil era un partizan al grecizării, îndemnând pe aromâni să se lepede de limba maternă și să învețe grecește. „Albanezi, Români,